

вчально-методичні матеріали профільної спрямованості, плани-конспекти інтегрованих уроків, анотації на запропоновані студентами інтегровані курси тощо.

Об'єктом оцінювання у презентаціях освітніх продуктів студентами були також уміння щодо використання ними сучасних педагогічних і інформаційних технологій навчання, творчий підхід до вирішення методичного завдання і самостійність, наявність мотивації і рефлексивних здібностей.

Перевірку достовірності результатів експериментального навчання ми здійснювали за критерієм F^* Фішера (кутового перетворення Фішера), який використовується для порівняння двох вибірок за частотою наявності ефекту [6]. Так, проведені обчислення за критерієм Фішера переконливо доводять, що варіант Б обраної нами методики забезпечує високий рівень сформованості компонентів методичної готовності майбут-

нього вчителя до навчання ІМ у профільній школі і є більш ефективним, ніж варіант А.

Результати післяекспериментального зрізу засвідчили ефективність розробленої методики підготовки майбутнього вчителя до виконання виробничих функцій у профільній школі. Зокрема, встановлено таку динаміку рівнів сформованості компонентів методичної готовності студентів: високого рівня досягли в ЕГ-1 14 % осіб, в ЕГ-2 — 40 %; достатнього — 27 % в ЕГ-1 і 46 % в ЕГ-2; середнього — 17 % в ЕГ-1 і 8 % в ЕГ-2; низький рівень виявлено у 42 % в ЕГ-1 і у 6 % в ЕГ-2.

Експериментальні дані, одержані на основі вивчення та порівняння результатів навчально-пізнавальної, науково-дослідної і практичної діяльності студентів, свідчать про ефективність запропонованого ІК для формування методичної готовності майбутніх учителів до навчання ІМ у профільній школі.

ДЖЕРЕЛА

1. Беспалько В.П. Опыт работы и использование критериев качества усвоения знаний / В.П. Беспалько // Советская педагогика. — 1968. — № 4. — С. 52–59.
2. Загвязинский В.И. Методология и методы психолого-педагогического исследования : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / В.И. Загвязинский, Р. Атаханов. — 3-ье изд., исправ. — М. : Изд. центр «Академия», 2006. — 208 с.
3. Зеня Л.Я. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до навчання іноземних мов учнів профільної школи : [моногр.] / Л.Я. Зеня. — Горлівка : Вид-во ГДПІМ, 2011. — 436 с.
4. Краевский В.В. Общие основы педагогики : учеб. пособ. [для студ. высш. пед. учеб. завед.] / В.В. Краевский. — [2-е изд., исправ.] — М. : Изд. центр «Академия», 2005. — 256 с.
5. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підруч. / кол. авт. під кер. С.Ю. Ніколаєвої. — [2-ге вид., виправ. і перероб.] — К. : Ленвіт, 2002. — 328 с.
6. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии / Е.В. Сидоренко. — СПб. : ООО «Речь», 2007. — 350 с.

УДК 371. 135

О.Б. Хомишак,

*доцент кафедри методики викладання іноземних мов
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка, кандидат педагогічних наук*

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

У складних соціально-економічних і політичних умовах, коли відбувається трансформація української виховної традиції, нівелювання сімейних та батьківських цінностей, значної уваги та допомоги з боку держави, освітніх закладів потребує сім'я, суттєве зменшення ролі якої у вихованні дитини фіксують сучасні соціологічні дослідження. Наукою доведено, що зміст сімейного виховання, його завдання, як правило, формуються на основі сімейних традицій, які, на жаль, протягом останніх років зазнають суттєвих катаклізмів. Серед них — збільшення кількості розлучень та

позашлюбних дітей, трудова міграція одного із членів сім'ї, слабка економічна основа родини, її нові моделі, девальвація сімейних цінностей на тлі матеріальних тощо. Водночас криза у батьківстві зумовлена не тільки соціально-економічними змінами, але й послабленням психолого-педагогічної складової у підготовці батьків до виховання дітей.

Початок ХХІ ст. знаменується переосмисленням авторитарної парадигми виховання та заміною її антиподом — новою демократично-гуманістичною концепцією, що передбачає трактування та сприйняття виховника і вихованця як суб'єктів

виховного процесу. А отже, в умовах сьогодення батькам для досягнення суб'єкт-суб'єктних взаємин з дитиною та повноцінної реалізації виховної діяльності необхідні відповідна педагогічна підготовка, чітке окреслення їхніх функцій, а також закріплення у суспільній свідомості нового стереотипу відповідального батьківства. У зв'язку із цим особливого значення набувають наукові дослідження, спрямовані на розв'язання цієї важливої для суспільства проблеми.

З метою зміцнення ролі сім'ї у житті суспільства та створення сприятливого середовища для виховання дітей перед майбутніми педагогами-філологами постає завдання здобуття та засвоєння знань про теоретичні основи батьківського виховання, його форми та методи.

Питання сімейного виховання завжди викликали неабияке зацікавлення філософів, соціологів, психологів, педагогів, письменників, культурно-освітніх діячів як у минулому, так і сьогодні. Проблеми сімейного виховання були у центрі уваги стародавніх мислителів (Конфуцій, Платон, Демокрит, Аристотель, Квінтіліан, Плутарх та ін.).

Велику цінність у царині педагогіки мають погляди на батьківське виховання українських педагогів і культурно-освітніх діячів XVIII–XX ст. (О. Духнович, К. Ушинський, Т. Шевченко, І. Франко, С. Русова, Г. Ващенко), які вбачали у материнському вихованні серцевину виховного процесу в українській родині. Доробок західноукраїнських педагогів кінця XIX – початку XX ст. (І. Бартошевський, О. Партицький, А. Волошин, А. Животко, Ю. Дзерович, І. Юцишин) є також значним внеском у розробку проблем нашого дослідження.

Перші спроби обґрунтувати й окреслити рівноправну та рівновартісну роль батька у вихованні дитини, визначити її діапазон у вітчизняній педагогічній науці здійснено Г. Сковородою, М. Острогорським, Я. Чепігою, А. Макаренком, В. Сухомлинським. У сучасних наукових дослідженнях (І. Бех, Т. Говорун, М. Євтух, В. Кравець, В. Постовий, М. Стельмахович) вивчаються різні аспекти сімейного виховання.

Теоретичну основу дослідження становлять праці сучасних українських та російських вчених, які висвітлюють низку проблем, пов'язаних із функціонуванням сім'ї як виховного інституту, зокрема: психологічний аспект батьківського виховання (І. Бех, Л. Божович, В. Бондаровська, М. Боришевський, Н. Власова, Т. Зелінська, І. Кон, І. Кучманіч, І. Пушкарук, Ю. Савченко, О. Шукалова та ін.), соціологічний аспект розвитку інституту батьківства (Л. Амджаджін, І. Бестужев-Лада, Т. Гайналь, С. Голод, Т. Гурко, О. Здравомислова, А. Ноур, І. Рибалко, Т. Руденко, В. Сисенко, Л. Слюсар, С. Узун, А. Харчев, Н. Черниш), гендерний аспект сімейних взаємин (Т. Говорун, В. Кравець, Н. Лавриненко, С. Оксамитна та ін.), правовий аспект виховання дитини в сім'ї (І. Ва-

сильківська, В. Ватрас, Н. Градецька П. Полянський), історико-етнографічний аспект функціонування української родини (М. Євтух, О. Кравець, Л. Мелешко, М. Мосіяшенко, А. Пономарьов, М. Стельмахович, Є. Сявавко, М. Ткач, Р. Чмелик), проблему підготовки молоді до сімейного життя (Т. Веретенко, Н. Гусак, В. Макаров, І. Мачуська, Н. Новікова, М. Феоктисова, І. Шалімова, Т. Яценко та ін.), питання діяльності інституту батьківства та сутності закономірностей взаємодії батьків і дітей (О. Вишневецький, О. Докукіна, К. Журба, В. Костів, Р. Овчарова, О. Радул, В. Федяєва, О. Хромова, М. Чепіль, О. Ярошинська та ін.), проблему педагогічної культури батьків (Т. Алексєєнко, І. Гребенніков, З. Кісарчук, Т. Кравченко, Д. Луцик, Л. Повалій, В. Постовий, О. Савченко, В. Титаренко, І. Трубавіна), питання підготовки школярів та молоді до виконання батьківських і материнських функцій (В. Кравець, В. Бойко, Т. Гурко, О. Кононко та ін.).

Однак до сьогодні питання підготовки студентів-філологів до співпраці з батьками в умовах ЗОШ залишається «білою плямою» у дослідницькому полі, оскільки більшість наукових розвідок, присвячених майбутнім філологам, стосуються здебільшого їх профільної підготовки. Натомість досліджень, які б вивчали роль педагога-філолога у навчально-виховному процесі, недостатньо.

Метою нашої статті є розкриття змісту й специфіки підготовки студентів-філологів до співпраці з батьками в умовах освітнього закладу. Відповідно до поставленої мети необхідно розв'язати такі завдання: розробити програму спецкурсу «Батьківська педагогіка»; подати методичні рекомендації щодо підготовки студентів-філологів до співпраці з батьками в умовах освітнього закладу шляхом вивчення нової навчальної дисципліни у ВНЗ; довести доцільність включення запропонованої навчальної дисципліни у програми ВНЗ педагогічного профілю.

Загальновідомо, що сім'я є першим осередком формування моральності, духовності та культури підростаючої особистості, тому від батьків і їхніх взаємин, сімейної атмосфери, традицій та цінностей залежить розвиток і виховання дитини у майбутньому. Батько і мати є першими педагогами дитини, агентами її соціалізації, оскільки на основі досвіду, отриманого в батьківській сім'ї, вона закріплює і формує певну модель стосунків з оточуючими, транслює відповідну систему цінностей. На жаль, нові соціально-економічні труднощі, які переживає багато сучасних українських родин, негативно позначаються на сімейних взаєминах.

З огляду на це ми вважаємо необхідним включення у програми педагогічних університетів циклу психолого-педагогічних дисциплін, як-от: «Батьківська педагогіка», «Психологічні основи виховання дитини в умовах сім'ї». Одним із завдань цих дисциплін є заповнення прогалів у під-

готовці майбутніх педагогів-філологів до співпраці з батьками.

З цією метою нами було розроблено курс за вибором «Батьківська педагогіка», покликаний забезпечити педагогізацію дорослого населення нашої держави, розкрити сучасні наукові уявлення про доцільні методи і засоби сімейного виховання дітей, а також сформувані у студентів-філологів педагогічного ВНЗ певні вміння і навички надання допомоги та підтримки батькам з питань сімейної педагогіки в умовах освітнього закладу [5, 173].

Зміст запропонованого навчального курсу може охоплювати таку тематику:

1) «*Вступ до курсу "Батьківська педагогіка"*». Предмет батьківської педагогіки. Завдання та методи батьківської педагогіки. Витоки батьківської педагогіки. Народна педагогіка про важливість батьківського виховання. Роль батьків у контексті українського народного фольклору. Зв'язок батьківської педагогіки з іншими науками;

2) «*Розвиток батьківської педагогіки в українській педагогічній науці*». Погляди на проблеми батьківського виховання у працях відомих педагогів кінця XIX – початку XX ст. (Я. Чепіга, К. Ушинський, Г. Ващенко та ін.). А.С. Макаренко про батьківське виховання дитини в сім'ї [1]. «Батьківська педагогіка» В.О. Сухомлинського [3]. Педагогічні засади батьківського виховання у працях М. Стельмаховича [2]. Характеристика сучасних виховних практик;

3) «*Розвиток батьківської педагогіки за кордоном*». «Материнська школа» Я.А. Коменського. Проблема шкільно-сімейного виховання у працях Й.Г. Песталоцці. Дж. Локк про виховання дитини в сім'ї. Педагогічні погляди Ж.-Ж. Руссо на батьківське виховання. Концепція вільного виховання Е. Кей. Теорії виховання батьків другої половини XX ст. Аналіз сучасного світового досвіду щодо практики сімейного виховання;

4) «*Становлення і розвиток батьківства як основного виховного інституту в Україні*». Виникнення сім'ї. Поняття родини, роду, батьківства. Християнство як основа розвитку батьківського виховання в українській сім'ї. Особливості виховання дітей в традиційній українській родині на християнських засадах. Еволюція материнства та батьківства в суспільстві;

5) «*Значення сім'ї як соціального інституту*». Характеристика типів сучасної сім'ї: повна, неповна (батьківська, материнська). Зв'язок покоління у сім'ї. Сім'я та її соціальні функції. Законодавство України про шлюб і сім'ю, права та обов'язки батьків і дітей;

6) «*Психолого-педагогічні основи батьківського виховання*». Психолого-педагогічний аспект виховання дитини у сім'ї. Батько і мати – перші вихователі дитини. Авторитет батьків. Характеристика механізмів виховання. Взаємини батьків і дітей. Основи виховання гуманності;

7) «*Виховний потенціал сім'ї*». Поняття про виховний потенціал сім'ї. Структура сім'ї. Педагогічна культура батьків. Шляхи підвищення педагогічної культури батьків. Стили батьківсько-дитячих взаємин. Мікроклімат благополучної сім'ї;

8) «*Основи батьківської педагогіки*». Принципи і методи батьківського виховання (методи поваги до дитини, уваги до неї, система заохочень її за добротність, виховання в праці і допомозі батькам). Особистий приклад батьків як основний метод виховання. Специфіка взаємин батьків і дітей в умовах повної/неповної сім'ї. Труднощі батьків у вихованні дитини та шляхи їх подолання (агресивність, неконтактність, регрес у поведінці, страхи та фобії, ревності тощо). Особливості виховання єдиної дитини в сім'ї. Виховання дитини у прийомній сім'ї;

9) «*Особливості виховання дитини (раннього, молодшого, підліткового та юнацького віку) в сім'ї*». Психологічні особливості дитини (раннього, молодшого, підліткового та юнацького віку). Формування і розвиток самосвідомості дитини в умовах сім'ї. Значення батька і матері для статевої ідентифікації сина/доньки. Роль батьків у моральному і розумовому вихованні дитини. Специфіка статевого виховання підлітків і юнаків;

10) «*Основні напрями батьківської педагогіки*». Моральне виховання дитини в сім'ї. Екологічне виховання дітей. Правове виховання. Розумове виховання. Трудове виховання дитини. Естетичне виховання. Патріотичне виховання підростаючого покоління. Збереження фізичного та психічного здоров'я дитини в сім'ї;

11) «*Взаємодія батьків і педагогів – запорука успіху батьківського виховання*». Поняття про взаємодію батьків і педагогів. Вивчення і характеристика середовища сім'ї. Взаємини між батьками та їх вплив на дітей. Причини конфліктів подружжя, батьків і дітей. Форми і методи роботи педагогів з батьками. Особливості взаємодії педагогів і батьків в умовах ДНЗ/ЗОШ) [4, 4–5].

Відтак під час вивчення запропонованого курсу слід ознайомити студентів з предметом, метою, завданнями, науковими дослідженнями проблеми батьківського виховання у хронологічному порядку. Спочатку студенти вивчають засади сімейного виховання на основі відомих праць корифеїв сімейної педагогіки (А. Макаренка, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича), аналізують їхні основні положення. Студентам пропонується здійснити огляд найновішої педагогічної літератури та матеріалів періодики, що стосуються педагогічного, соціологічного і психологічного аспекту проблеми батьківства. Доцільно ознайомити їх з українськими виховними традиціями та передовим досвідом виховання дитини в сім'ї за кордоном у сучасних умовах. Під час лекцій варто виокремити найтипівші помилки, труднощі батьківського виховання, визначити засоби і методи досягнення виховних цілей, а також сформувані уявлення про пе-

дагогічну культуру батьків і шляхи підвищення її рівня. Студентська молодь повинна засвоїти необхідний мінімум педагогічних і методичних знань для налагодження ефективної взаємодії з батьками. Останній етап занять передбачає ознайомлення та аналіз державних документів, законів, що регламентують співпрацю освітнього закладу з батьками, взаємини чоловіка і дружини, батька і дитини.

Відповідно до кожної теми лекції передбачаються практичні заняття, на яких студенти можуть розв'язувати педагогічні задачі, обговорювати актуальні проблеми, готувати доповіді та реферати на різну тематику: «Сучасні проблеми батьківського виховання», «Відповідальний батько: хто він?», «Батьки — виховники чи вихованці?», «Батько і мати — природні виховники дитини», «Роль батьків у розумовому вихованні дитини», «Батьки — взірці для наслідування», «Види батьківського авторитету», «Спільна трудова діяльність батьків і дитини», «Культура поведінки батьків — невід'ємний чинник морального виховання дитини», «Роль батьків у розвитку почуття прекрасного у дитини», «Особливості батьківського виховання в українській родині», «Розвиток української виховної традиції в сучасних умовах», «Сім'я — колыска гуманізму, милосердя і патріотизму», «Передумови батьківського авторитету», «Особливості виховання хлопчика/дівчинки», «Формування гармонійних взаємин у родині», «Шляхи залучення дитини до домашньої праці», «Як виховати у дитини естетичний смак», «Бюджет сім'ї і залучення дитини до ведення домашнього господарства», «Розвиток пізнавальних інтересів дитини в сім'ї», «Роль батьків у патріотичному вихованні дитини в сім'ї», «Гармонійний розвиток особистості — головна мета батьківського виховання», «Шляхи попередження і подолання педагогічних прогалин у батьківському вихованні», «Негативний вплив на дитину вживання алкоголю батьком», «Батьківське насилля і шляхи його подолання», «Виховання єдиної дитини в сім'ї», «Виховання культури поведінки дитини у громадських місцях» [5, 251].

Загалом навчальна дисципліна «Батьківська педагогіка» зорієнтована на забезпечення студентів знаннями про специфіку батьківського виховання, роль батьків у формуванні особистості дитини, особливості статевої ідентифікації хлопчиків і дівчаток та врахування цього фактора у сімейному вихованні,

методи педагогічного впливу батьків і доцільність їх використання. Окрема увага зосереджується на взаєминах батьків, методах дослідження сім'ї і сімейного виховання, роботі з батьками. Така побудова курсу надає можливість оволодіти теоретичними знаннями і практичними навичками щодо вирішення проблем сім'ї та сімейного виховання.

У результаті вивчення дисципліни «Батьківська педагогіка» студенти повинні *знати*: функції родини у суспільстві, типологію сімей; специфіку батьківського виховання; напрями, принципи, методи та засоби батьківського виховання; типові помилки сімейного виховання; види сімейних конфліктів та шляхи їх подолання; напрями психолого-педагогічної допомоги сім'ям різних типів; методи та форми взаємодії педагога з батьками вихованця. А також володіти такими *уміннями загальної компетентності*: здійснення вивчення особистості дитини та батьків, використання отриманих результатів у виховній роботі з ними; здійснення консультації з проблем батьківського виховання; допомога батькам у підготовці дитини до відвідування освітнього закладу; *предметної компетентності*: розроблення режиму дня для дітей різних вікових груп; розроблення сценарію свята чи заходу для батьків; організація дозвілля дітей різного віку [4, 6].

Таким чином, розробка та введення запропонованої дисципліни у навчальний курс ВНЗ є важливою складовою і невід'ємним чинником у педагогічній підготовці майбутніх педагогів-філологів до тісної співпраці з батьками в умовах освітнього закладу. Відвідування занять сприятиме підвищенню теоретичних знань студентів з дисциплін, які виключені з програм ВНЗ педагогічного профілю, розширенню їх педагогічного світогляду і розкриттю специфіки взаємодії майбутніх педагогів з батьками учнів.

Більше того, запропоновані вище методичні рекомендації щодо вивчення нової дисципліни «Батьківська педагогіка», спрямованої на підготовку майбутніх вчителів-філологів до взаємодії з батьками, можуть бути використані у системі педагогічної освіти України, зокрема у роботі вчителів, вихователів, викладачів ВНЗ, спеціалістів соціальних і психологічних служб, медичних установ, громадських об'єднань для організації педагогічного просвітництва серед молоді та удосконалення рівня педагогічної освіти батьків загалом.

ДЖЕРЕЛА

1. Макаренко А.С. Книга для батьків / А.С. Макаренко. — К.: Рад. шк., 1980. — 327 с.
2. Стельмахович М.І. Народна педагогіка / М.І. Стельмахович. — К.: Рад. шк., 1985. — 312 с.
3. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О. Сухомлинський. — К.: Рад. шк., 1978. — 263 с.
4. Хомишак О. Батьківська педагогіка: метод. реком. / Оксана Хомишак. — Дрогобич, 2011. — 34 с.
5. Хомишак О.Б. Теорія та практика підготовки батька до виховання в сім'ї (друга половина ХХ — поч. ХХІ ст.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / О.Б. Хомишак; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. — Дрогобич, 2011. — 302 с.